

УДК 39:7.079 (477.54)
DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2019.177775>

Крипчук Микола Володимирович,
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
режисури естради та масових свят Київського
національного університету культури і мистецтв
kripchuk@gmail.com
ORCID 0000-0002-1255-7135
Касьяненко Андрій Сергійович,
викладач кафедри режисури естради
та масових свят Київського національного
університету культури і мистецтв
ORCID 0000-0001-6085-2190

СУЧАСНІ ЕТНОФЕСТИВАЛІ ХАРКІВЩИНИ: ТРАДИЦІЇ, ДОСВІД, СЬОГОДЕННЯ

Метою роботи є аналіз етнофестивалів Харківщини, висвітлення динаміки розвитку в контексті сучасного фестивального руху України. **Методологія** дослідження полягає у використанні таких методів: культурологічного, компаративно-історичного; компаративного і системного аналізу, що полягає в спробі розглядати фестиваль як складно структурований простір, застосовувати мистецтвознавчі підходи до організації фестивалів; елементів мистецтвознавчого методу для встановлення культурно-історичної цінності фестивалю як мистецького об'єкту; аксіологічного, який характеризується своєю конкретною спрямованістю на розвиток ціннісних орієнтацій глядацької аудиторії, що визначає напрям людської діяльності в питаннях організації та проведення фестивалю, формулювання його мети і завдань. **Наукова новизна** отриманих результатів полягає в постановці й дослідженні багатогранної проблеми етнофестивалів Харківщини, яка потребує більш детального вивчення української мистецтвознавчої науки; у виявленні співвідношення традиційної культури та сьогочасної художньої практики. **Висновки.** По-перше, аналіз довів, що Харківщина посідає особливе місце на загальній фестивальній мапі сучасної України. По-друге, етнокультурні процеси, що відбуваються в регіоні, уже є невід'ємною частиною сьогоденного життя; насамперед вони спрямовані на збереження етнічного ядра культури. По-третє, етнофестивали Харківщини стали масштабною подією регіону, що сприяють відновленню, відродженню і збереженню культурної спадщини, на якій відображається та реконструюється система унікальної традиційної культури Слобожанщини. По-четверте, фестиваль являє собою особливий тип художнього простору, де здійснюється взаємозв'язок різних мистецтв, одночасно взаємодіють традиційні мистецькі види та експериментальні форми сучасної художньої практики. По-п'яте, українській культурі потрібний перегляд нинішніх культурних процесів із подальшою інтерпретацією кращих здобутків української культурної спадщини. По-шосте, у створенні режисером-постановником загальної художньої образності фестивалів пріоритетним є театралізований контекст.

Ключові слова: Харківщина; етнофестиваль; фестивальний рух; Слобожанщина; культурна спадщина; етнотрадиції; режисерські технології.

Крипчук Николай Владимирович, кандидат искусствоведения, доцент кафедры режиссуры эстрады и массовых праздников Киевского национального университета культуры и искусств; Касьяненко Андрей Сергеевич, преподаватель кафедры режиссуры эстрады и массовых праздников Киевского национального университета культуры и искусств

Современные этнофестивали Харьковщины: традиции, опыт, современность

Целью работы является анализ этнофестивалей Харьковщины, освещение динамики развития в контексте современного фестивального движения Украины. **Методология** исследования состоит в использовании таких методов: культурологического, компаративно-исторического; компаративного и системного анализа, который заключается в попытке рассматривать фестиваль как сложноструктурированное пространство, применять искусствоведческие подходы к организации фестивалей; элементов искусствоведческого метода для установления культурно-исторической ценности фестиваля как художественного объекта; аксиологического, который характеризуется своей конкретной направленностью на развитие ценностных ориентаций зрительской аудитории, определяет направление человеческой деятельности в вопросах организации и проведения фестиваля, формулирование его целей и задач. **Научная новизна** полученных результатов заключается в постановке и исследовании многогранной проблемы этнофестивалей Харьковщины, которая требует более детального изучения украинской искусствоведческой науки; в выявлении соотношения традиционной культуры и современной художественной практики. **Выводы.** Во-первых, анализ доказал, что Харьковщина занимает особое место на общей фестивальной карте современной Украины. Во-вторых, этнокультурные процессы, происходящие в регионе, уже являются неотъемлемой частью современной жизни; они направлены, прежде всего, на сохранение этнического ядра культуры. В-третьих, этнофестивали Харьковщины стали масштабным событием региона, которые способствуют восстановлению, возрождению и сохранению культурного наследия, на котором отображается и реконструируется система уникальной традиционной культуры Слобожанщины. В-четвертых, фестиваль представляет собой особый тип художественного пространства, где осуществляется взаимосвязь различных искусств, одновременно взаимодействуют традиционные виды искусства и экспериментальные формы современной художественной практики. В-пятых, украинской культуре требуется пересмотр современных культурных процессов с последующей интерпретацией лучших достижений украинского культурного наследия. В-шестых, в создании режиссером-постановщиком общей художественной образности фестивалей пріоритетным является театрализованый контекст.

Ключевые слова: Харьковщина; этнофестиваль; фестивальное движение; Слобожанщина; культурное наследие; этнотрадиции; режиссерские технологии.

Krypchuk Mykola, Ph.D. in History of Arts, assistant professor at the Department of stage and gala festivals of Kyiv National University of Culture and Arts; Kasianenko Andrii, lecturer at the Department of stage and gala festivals of Kyiv National University of Culture and Arts

Modern ethno-festivals of Kharkiv region: traditions, experience, today

The purpose of the article is to analyze the ethnic-festivals of Kharkiv region, to highlight the dynamics of development in the context of the modern festival movement of Ukraine. **Methodology** of the research lies in the use of such methods: cultural, comparative-historical; comparative and system analysis, which considers the festival as a complex structure, uses art-study approaches to the organization of festivals; elements of the art-study method for establishing the cultural-historical value of the festival

as an artistic object; axiological, which is characterized by its specific focus on the development of value orientations of the audience, that determines the direction of human activity in the organization and holding of festival, the formulation of its goals and objectives. **The scientific novelty** of the results lies in formulation and study of the multifaceted problem of ethnic-festivals of the Kharkiv region, which requires a more detailed study of the Ukrainian art history science; in revealing the ratio of traditional culture and contemporary artistic practice. **Conclusions.** First, the analysis proved that Kharkiv occupies a special place in the general festival map of modern Ukraine. Second, the ethnocultural processes taking place in the region have already become an integral part of today's life; first of all, they are aimed at preserving the ethnic core of culture. Third, the ethnic-festivals of Kharkiv region have become a major event in the region, contributing to the restoration, revival, and preservation of the cultural heritage, in which the system of the unique, traditional culture of Slobozhanshchina is displayed and reconstructed. Fourth, the festival is a special type of artistic space, where the interconnection of different arts is realized, while traditional artistic forms and experimental forms of contemporary artistic practice interact simultaneously. Fifth, Ukrainian culture needs a review of current cultural processes, with a further interpretation of the best achievements of Ukrainian cultural heritage. Sixth, in the director's creation of the general artistic imagery of the festivals, the theatrical context is a priority.

Key words: Kharkiv region; ethnic festival; festival movement; Slobozhanshchyna; cultural heritage; ethnographic traditions; directing technologies.

Актуальність теми дослідження. Харківщина активно приєдналась до фестивального руху в Україні як за великою кількістю фестивалів, що проводились та існують, так і за їх широкомасштабністю, розмаїттям тематики, спектром художніх завдань і метою, новітніми форматами та інноваційністю проєктів, оригінальними режисерськими задумами й технологіями, атмосферою, регіональними особливостями, активним взаємопроникненням у соціокультурну сферу українського суспільства.

Фестивалі Харківщини дедалі більше набувають загальнокультурного та загальносоціального значення, що впливає на їхнє розповсюдження й потребує їхнього детального наукового дослідження, окреслення тенденцій розвитку та здійснення комплексного підходу до їх організації і проведення.

Вибір регіонального аспекту зумовив потребу звернутися до наукових праць українських дослідників, культурологів і мистецтвознавців, спрямованих на вивчення фестивального явища. Історія фестивальних свят частково інтерпретована в театрознавчих і музикознавчих виданнях. Організаційно-художні форми проведення фестивалів, на думку автора, не мають ґрунтовної розробки.

Отже, актуальність дослідження фестивального руху Харківщини та унікальної моделі проведення фестивалів, а також популяризації соціального, професійного, етнічного й комунікативного досвіду не викликає сумнівів, дає можливість його використання для визначення рекреаційних, педагогічних, дидактичних, розвивальних, гедоністичних, розважальних, культуротворчих та інших функцій і вирішення завдань соціального, мистецького, освітнього й дозвіллевого рівнів.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання фестивальної культури в умовах сьогодення досить активно вивчаються. Актуальним проблемам функціонування та динаміці розвитку фестивалів в Україні присвятили свої праці Бабченко Я. [1], Бермес І. [2], Дем'яненко С. [3], Крипчук М. [5], Лапчук О. [6], Набоков Р. [9], Юдов М. [13] та ін. На жаль, у теорії та історії культури роль фестивалю на теперішній час вивчено недостатньо, ступінь наукового дослідження закономірних процесів фестивалю залишається низьким. До того ж відсутні аналогічні дослідження щодо соціально-культурної цінності й ролі фестивалю у формуванні всебічного розвитку особистості та її самореалізації.

Метою статті є аналіз етнофестивалів Харківщини, висвітлення динаміки розвитку в контексті сучасного фестивального руху України.

Вклад основного матеріалу. Відмітною рисою української культури кінця ХХ – початку ХХІ ст. стають саме фестивалі на тлі інших мистецьких заходів. Аналізуючи фестиваль як одну з форм масових видовищ, звертаємо увагу на те, що на сучасні фестивальні форуми все активніше впливають різноманітні чинники: історичні аспекти, інформаційні процеси, соціальні та культурні умови сьогодення, європейський досвід проведення фестивальних форумів або ж взагалі його відсутність на сучасному етапі, регіональні аспекти, менеджмент, технології українського маркетингу тощо.

Харківщина є східною частиною незалежної України, осередком культури Слобожанщини з багатими культурними традиціями, що своїм корінням сягають у глибоку давнину.

На сучасному етапі в Україні з різною інтенсивністю відбуваються різноманітні трансформації культурного простору. Не є винятком і етнокультурні цінності українського народу, що з'являються з біосоціальної сутності життя людства. Актуальними стають проблеми розвитку та функціонування сучасних етнокультур. А реальне вивчення палітри етнічних культур є одним із важливих науково-дослідних завдань, яке привертає увагу багатьох науковців.

Нинішній етап розвитку суспільства характеризується необхідністю переходу до одного з головних напрямів, яким є визнання цінностей етнокультури в процесі формування особистості.

Досліджуючи трансформації української народної художньої культури, С. Садовенко переконана, що «український варіант модернізації культури має відбуватися саме за допомогою традиції, а не шляхом відмови від неї, як це сталося в більшості західноєвропейських культур» [11, 83]. Авторка вважає, що «цінним феноменом української культури є збереження автохтонного культурного коду та наявність перспектив для консервативно-революційного розвитку, що передбачає поєднання сучасного культурного дискурсу, модерністської та постмодерної культурної мови, а також сакрального виміру традиційної культури [11, 83].

На традиційному досвіді та зв'язках ґрунтувався і ґрунтується розвиток політики, філософії, мистецтва, літератури, побуту, моральності, виховання й багатьох інших явищ духовного життя. Особливо чітко традиційний характер проявляється в моральному вихованні людини, що має етнічне забарвлення. Ю.

Нікішенко у своєму дослідженні наголошує, що «носіями етнічності можуть бути або широкі маси народу (звичаї, обряди, фольклор, стереотипи поведінки тощо), або етнічна еліта (символи цього буття), або й ті й інші. Тобто, певна «частина» культури народу як його життєвий досвід існує у вигляді усталених норм поведінки, традицій, звичаїв тощо» [10, 6]. Водночас дослідниця І. Кдирова зауважує, що «цінність і показовість етнічного для мистецтва полягає в тому, що воно становить органічну цілісність засвоєних монолітів, які пройшли шліфування часом, усе більше набираючи виразності у своїй самородності» [4, 122].

Протягом ХХ ст. культурні традиції, особливості мистецтва Слобожанщини були забуті та частково втрачені. Тому так активно тепер розвивається етнофестивальний рух на Харківщині. Саме з метою збереження культурної спадщини Слобожанщини, що стало головною ідеєю та основними завданнями заснування етнічних фестивалів у Харківському регіоні, за останні три десятиліття започатковано такі масові дійства: міжнародний фестиваль фольклору «Покуть», етнографічний і музичний фестиваль «Печенізьке поле», етнографічний фестиваль «Перлини Слобожанщини: Верхній Салтів. Аланські витоки», регіональний фестиваль пісенно-обрядового фольклору «Сьогодні Купала, а завтра Івана», фестивалний проект «Співочі тераси», різдвяний фестиваль творчості дітей і молоді «Зимовий Сонцеворот», відкритий фестиваль традиційної народної культури для дітей і молоді «Крокове коло», районний фестиваль української народної пісні «Фольклорне веретено», відкритий фестиваль обрядового та сучасного весільного дійства «Весілля в Малинівці – плюс», відкритий етнофестиваль «Олексіївська фортеця» тощо.

Учасники Різдвяного фестивалю творчості дітей і молоді «Зимовий Сонцеворот» – фольклорні, фольклористично-етнографічні колективи, що реконструюють народні традиційні обряди, присвячені одній обраній вузькій темі за календарем: зимового циклу (Святвечір, Колядування, Зірка, Вертеп, Новий рік, Маланка, Рядження, Щедрювання, Засівання); весняного циклу (Масляна, Великдень, Писанки, Червона гірка); літнього циклу (Зелені свята, Зільницький обряд, Купала, Маковія, Спаса); осіннього циклу (Покрови, Катерини, Андрія, Миколи тощо). Наприклад, учасником цього фестивалю 2016 року фольклорно-етнографічним колективом «Мережка» було представлено програму, присвячену коням; інший учасник – етнографічний колектив «Вербиченька» – на розсуд глядачів запропонував програму про птахів краю «Пташка-невеличка», що складалася з різножанрового етнографічного матеріалу: пісенного фольклору, усної народної творчості (приказок, прислів'їв, дитячих лічилок), обрядів, ігор, таночків, казочок, народних повір'їв, тотемних знань із використанням відповідної традиційної атрибутики до обрядів, зокрема з виходом учасників в етнічних костюмах традиційного зразка.

Цінність фестивалю «Сьогодні Купала, а завтра Івана» полягає в дотриманні фольклорних пісенно-обрядових традицій купальських свят і свят народного календаря літнього циклу. На фестивалі обов'язковою традицією стало знайомство з майстрами оригінальної системи підготовчих обрядових елементів місцевої етимології: підготовка місця купальського святкування (рубання, встановлення та прикрашання купальського дерева серед галявини); підготовка елементів прикрас (стрічки, квіти, цукерки, фрукти, віночки тощо); плетіння дівочих вінків для ворожіння (як сухих, так і свіжих із квітів, листя, трави); виготовлення (з очерету, гілля, зелені, тканини) та вдягання (у сорочки, вінки, хустки, спідниці, шаровари тощо) купальських персоніфікованих ляльок Купайла та Марени; збирання купальського мотлоху по вулицях і з кожної хати для купальського вогнища; складання куп із кропиви; плетіння трав'яної відьми для подальшого її розривання; складання купальського вогнища та підготовка смолоскипів для підпалювання; організація святкового столу та страв для частування (пісних вареників, вишневого відвару, пиріжків); підготовка дієвих елементів самого купальського дійства (пісень, хороводів, закличок); запалення свічок і пускання вінків; утоплення купальського дерева та ляльок; очищення вогнем (стрибки через вогнище), очищення повітрям (катання на гойдалках), очищення водою (купання); розповіді купальських легенд.

Регіональний фестиваль «Весілля в Малинівці – плюс» утілює у весільні обряди східних слов'ян такі риси: щире кохання до кінця життя, прагнення багатства та щастя, пошана до гострого слівця, а також ознаки, які в кожному місті чи то селі мають завжди власні особливості. Під час проведення фестивалю відбуваються веселі весільні конкурси (як традиційні, так і сучасні), старовинні ігри, розваги та атракціони, галасливі ярмарки, проходять парадом весільні оркестри, виступають кінні й циганські театри, відбувається виставка-продаж народних традиційних аксесуарів для весілля, випікаються і готуються весільні страви та випічка – короваї, шишки, гільця тощо, триває тематична концертна програма, демонструється весільна обрядовість українців та етнічних груп, що населяють регіон (окрім весільних обрядів українців і росіян, на фестивалі можна ознайомитися з особливостями вірменського, єврейського, грузинського весіль; наприклад, у Грузії немає жартівливого звичаю викрадати наречену). Фестивальний кубок отримує переможець серед раніше невідомих етногруп, що виступають на «Молодій сцені», презентуючи свою творчість. Працює «Театральна сцена», на якій демонструють своє мистецтво колоритні театральні гурти: «Божичі» та «Дерево», а також Харківський театр ляльок за тематикою фестивалю. На сцені «Майстерня танцю» відбувається багаточасовий майстер-клас із народного танцю. На «Літературно-історичній сцені» лунають твори українських авторів, представлені різними видавництвами [12].

Власноручно виготовляється весільна сувенірна продукція з бісеру, глини, тканини, соломи, дерева, що є складовою частиною мистецької програми, де майстри діляться стародавніми секретами. Наречені-чоловіки мають змогу викувати обручки майбутнім дружинам. На «Галявині оберегів» пари наречених і

гості можуть познайомитися з народною весільною обереговою символікою та атрибутикою. Також за роки проведення фестивалю працювали такі майданчики: «Дитяче містечко», «Баштан кума Сливи», «Тато, мама, я – спортивна сім'я», «Місто майстрів», «Тещине подвір'я», «Весільні ворота». З 2013 року всі охочі пари могли під аркою отримати свідоцтво про шлюб, а закохані, ті, що мріють про автентичне українське весілля – тимчасові свідоцтва. Павільйон «Весільна мозаїка» представляв знайомство з традиціями. Наприклад, гості зі Львівщини похвалились своїми унікальними весільними традиціями: ставиться відро, молодий із друзями, а молода з подружками мокають два пальці у воду, тримаючи на лівому плечі хліб, що символізує життя в парі. Павільйони «Олтар на покуті», «Покуть для молодят» – це весільні павільйони з таварами та аксесуарами (народними й сучасними) для наречених, сімейного затишку. Жартівливі павільйони (наприклад, «Гарбузове містечко»), де представлено черевики-скороходи, карета та решта гарбузового скарбу – творіння рук малинівських школярів; знають у Малинівці й про місце гарбуза у весільному дійстві [8; 12].

Появу фестивалів на Харківщині спровокував занепад національної української культури в період радянських часів як у регіоні, так і в Україні загалом. Разом з оновленням культурних процесів у другій половині 80-х років ХХ століття та проголошенням незалежності, Харківщина вступає у період відтворення та становлення традиційних культурних цінностей, зокрема через фестивальний рух. Всеукраїнський огляд народної творчості, розпочатий у країні в 1999 році, став стимулом розвитку творчих колективів і закладів культури регіону, прискорив заснування нових аматорських гуртів, ансамблів, труп. На той час метою розвитку самобутньої культури Харківщини було визначено збереження та збагачення сучасної української національної культури як апріорі оригінальної та креативної частини світової культури; подолання бар'єру між людиною і культурою, активне залучення до духовних цінностей та істинних ідеалів, поживлення культурного життя області цілком і повністю.

Улітку 2001 року в Києві було організовано Дні Харківщини – подія, яка сколихнула столичну публіку. Масово проводилися різноманітні конкурсні програми, мистецькі акції, фестивалі. Сотні аматорських музичних творів, пісень, віршів, сценаріїв, розроблених саме для районних і обласних оглядів художньої творчості, виконувалися вперше. Головним регіональним конкурсом-оглядом художньої самодіяльності в 2002 році стали «Слобожанські передзвони». Відбіркові тури проводились у районних центрах, а презентували райони своє мистецтво в Харківському національному академічному театрі опери та балету ім. М. Лисенка. У кінцевому підсумку 27 районів і 17 міст Харківщини звітували для широкого загалу глядачів.

На жаль, наймасштабніші етнічні фестивалі Харківщини «Печенізьке поле» та «Співочі тераси» більше не відбуваються, переважно з фінансових і екологічних причин, а також через фактори загрози життю людини.

Фестивальний рух, що розпочався наприкінці ХХ ст., гідно розвивався, надавав надію очікування та розкриття нових талантів. Вагомий внесок у становлення фестивальних форумів і відродження традиційної народної культури зробили Харківська обласна державна адміністрація, Харківська обласна рада, Харківський обласний центр народної творчості, освітні заклади культури та мистецтв, районні органи управління культурою. Про це свідчать засновані та проведені ними заходи: фестиваль «Танцюючі зірки», міжнародний фестиваль народної творчості Слобідського краю «Талица», обласний фестиваль молодих сімей «Щаслива наречена» та багато інших. Була організована робота фольклорної експедиції «Муравський шлях» з вивчення, фіксації та відтворення фольклору Слобожанщини, результатом якої стала збірка – перше наукове видання комплексних польових досліджень традиційної народної культури Слобожанщини, зокрема сіл Богодухівського, Краснукотського, Валківського та Нововодолазького районів Харківської області [7]. На сучасному етапі будь-який район Харківщини має свої фестивалі. Як уважають деякі дослідники, кожний глядач, який є присутнім на фестивалі «< ... > має змогу духовно та культурно збагатитися» [3, 40].

Серед режисерських технологій створення художнього образу фестивалів Харківщини спостерігаються як новітні, так і розповсюджені напрацьовані методи, прийоми та підходи. Використовується традиційна методика розробки драматургії, монтажу сценарного матеріалу та режисури епізодів фестивальних заходів з урахуванням потрібних специфічних даних і умов за законами мізансценічного вирішення масового театралізованого дійства, зважаючи на відповідні особливості того чи іншого фестивалю.

Саме такі умови зможуть дозволити активізувати всіх присутніх, зокрема через використання сучасних інтерактивних технологій, режисерське бачення та інтерпретацію традиційного і нинішнього мистецтва. До того ж зазначимо, що ХХ століття було епохою підвищеної інноваційності мистецтва. У зв'язку з чим виникає конфлікт між сформованими традиційними інституціями та сьогочасною художньою практикою. На думку автора, фестиваль сьогодення – це особливий тип художнього простору, де здійснюється взаємозв'язок різних мистецтв, одночасно постають традиційні види мистецтва та експериментальні форми сучасної художньої практики. Дослідниця С. Садовенко зауважує, що «у нинішніх соціально-культурних умовах < ... > відбувається трансформація характеру функціонування різних елементів культури, переосмислення її символів, перевизначення способів культурного спадкування і комунікацій, відносин влади в рамках культурних інститутів» [11, 59].

У цьому творчому процесі дедалі більше стають актуальними новітні технічні засоби виразності, які дають змогу збагатити режисерський інструментарій і загальне просторове бачення тональної та пластичної сценічної образності. У режисера масових видовищ є широкий спектр засобів виразності, серед яких на сучасному етапі важливу роль відіграють різні відеопроєкції та екрани. Прийоми використання кіно-, відео- та слайдпроєкцій у масових видовищах дуже різноманітні. Ухвалюючи рішення щодо застосування такого обладнання в театралізованому масовому видовищі, режисер-постановник повинен керуватися, насамперед, ідейно-художніми завданнями цієї постановки. Сьогодні режисери чимраз частіше використовують різного роду екрани як єдиний засіб декоративного рішення. Це дозволяє досягти потрібного багатого кращого ефекту, ніж від споруд застарілих декоративних конструкцій.

Режисер у своїй роботі може використовувати: світлодіодні екрани або табло (вони застосовуються переважно на святах просто неба); мобільні проєкційні дисплеї, адаптовані під невеликі зали та концертні майданчики; проєкційні натяжні екрани (моторизовані, які можна опускати та підіймати; пружинисті – з ручним приводом; мобільні, які можна згортати, розгортати та переносити); плазмові панелі. Технічне забезпечення диктує відповідні режисерські прийоми, серед яких використовуються екрани широкого формату, що утворюють задник сценічного майданчика; умонтований у декорацію екран слугує основною образною частиною декорації (асоціативний екран); використання декількох екранів одночасно (прийом поліекрану). Однак варто звернути увагу на те, що ці засоби виразності не повинні перетворюватися у звичний штамп. Завдання режисера-постановника полягає в тому, що, маючи великий вибір технічного потенціалу спецефектів і виразних засобів, йому треба вибрати необхідні й найбільш образні для досягнення творчих цілей та ідеї постановки.

У роботі над фестивалічним проектом головним інструментом виразності може бути, як варіант, сценарно-режисерський хід, основними видами якого є: хронологічний (побудова сюжету відповідно до послідовності подій у реальності); ретроспективний (побудова сюжету зі зворотною послідовністю подій – від фіналу до початку історії); сюжетний (побудова сюжету на підставі загальновідомої сюжетної лінії); гра з речами або трансформація деталі (використання будь-якої речі з одночасним наданням їй раз у раз нового значення, як прямого, так і асоціативного); лейтмотивний (періодичний повтор однієї і тієї ж інформації, яка щоразу набуває неочікуваного значення); ігровий прийом (застосування різного роду ігрових ситуацій або умовної гри як основи розвитку сюжету) тощо. Сценарно-режисерський хід, що допомагає з'єднати розрізнений матеріал у цілісний режисерський сценарій, сприяє народженню сценічного образу, часто є носієм образного рішення загального фестивалічного дійства.

На думку автора дослідження, у створенні загальної художньої образності фестивалів перевагу має театралізований контекст, що дозволяє режисерам використовувати символічні й метафоричні рішення, так звану «географічну прив'язку», сьогочасні сценографічні побудови та інсталяції. «У сучасних умовах розвитку масових театралізованих дійств найбільш актуальними стають синтетичні форми режисерських постановок. Особливе місце в цьому творчому процесі належить фестивалям мистецтв, які дедалі більше стають пріоритетними < ... >» [5, 149].

Фестивалічні форуми Харківщини, що складаються з мозаїки сценічних явищ, дозволяють побачити суспільно значущі процеси мистецтва, які більш детально відображають сьогодення, довершують картину фестивалічного руху нинішньої України. Ми згодні з думкою С. Садовенко, що сучасній українській культурі потрібний «певний перегляд наріжних засад культурного процесу – навіть на рівні належної інтерпретації найкращих здобутків української культурної спадщини» [11, 60].

Загалом фестивалічний рух регіону відрізняється оригінальними режисерськими рішеннями, святковою атмосферою, тематичними особливостями, своєрідною аудиторією фестивалів, взаємодією в соціокультурній сфері суспільства, серед яких здебільшого переважають місцеві мистецькі та народні етнотрадиції. Соціальна, виховна, народознавча, культурологічна й мистецтвознавча цінність форумів визначається системою аспектів, що дають змогу задовольнити одночасно кілька різних рівнів дозвілля та ініціацій людей.

Новизна роботи отриманих результатів полягає в постановці й дослідженні багатогранної проблеми етнофестивалів Харківщини, яка потребує більш детального вивчення української мистецтвознавчої науки; у виявленні співвідношення традиційної культури та сьогочасної художньої практики.

Висновки. Результати проведеного дослідження дають змогу зробити такі висновки:

1. Харківщина посідає особливе місце на загальній фестивалічній мапі сучасної України.
2. Етнокультурні процеси, що відбуваються в регіоні, уже є невід'ємною частиною сьогоденного життя. Насамперед вони спрямовані на збереження етнічного ядра культури.
3. Етнофестивалі Харківщини стали масштабною подією регіону, що сприяють відновленню, відродженню і збереженню культурної спадщини, на якій відображається та реконструюється система унікальної традиційної культури Слобожанщини.
4. Фестиваль являє собою особливий тип художнього простору, де здійснюється взаємозв'язок різних мистецтв, одночасно взаємодіють традиційні мистецькі види та експериментальні форми сучасної художньої практики.

5. Українській культурі потрібний перегляд нинішніх культурних процесів із подальшою інтерпретацією кращих здобутків української культурної спадщини.

6. У створенні режисером-постановником загальної художньої образності фестивалів пріоритетним є театралізований контекст.

На наш погляд, доцільними є подальші розвідки, що зможуть докладніше дослідити трансформацію етнофестивалів Харківщини в контексті фестивального руху сучасної України.

Література

1. Бабченко Я. Міжнародний фестиваль театрів для дітей «Інтерлялька»: динаміка розвитку та художньо-естетична цінність. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. К.: Міленіум. 2017. № 1. С. 161 – 165.
2. Бермес І. Л. Фестиваль «Лемківська ватра» в Ждніні в історії та культурі субетносу. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. К.: Міленіум. 2018. № 1. С. 101 – 105.
3. Дем'яненко С. Фестиваль «Перша українська театральна весна» (Передумови створення та роль фестивалю у розвитку театрального мистецтва України ХХ століття). Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. 2018. Вип. 18. С. 64 – 68.
4. Кдірова І. О. Національно-культурне відродження етнічних спільнот у Незалежній Україні. Культура і сучасність. К.: Міленіум. 2014. № 1. С. 120 – 125.
5. Крипчук М. В. Розвиток сучасних фестивалів мистецтв на Луганщині початку ХХІ століття. Мистецтвознавчі записки. К.: Міленіум. 2013. Вип. 24. С. 148 – 153.
6. Лапчук О. О. Етнофестивалі як засіб формування національної парадигми міської культури (на прикладі фестивалів Луцька). Молодий вчений. Херсон. 2016. № 11 (38). С. 271 – 274.
7. Матеріали фольклорно-етнографічної експедиції «Муравський шлях 97». URL : <https://issuu.com/aguona/docs/mursliakh1997>
8. На «Весіллі в Малинівці» пройде парад весільних оркестрів і відкриття пам'ятника Попандопуло. URL: <http://www.cultura.kh.ua/uk/component/content/article/2586>
9. Набоков Р. Г. Фестиваль в контексті святково-сміхової культури. Культура України. Харків. 2013. Вип. 43. С. 118 – 126.
10. Нікішенко Ю. І. Поняття «етнічна культура» і «традиційна культура» в Етнокультурології. Наукові записки. Національний ун-т «Києво-Могилянська Академія». Теорія та історія культури. 2004. Т. 24. С. 4 – 12.
11. Садовенко С. М. Трансформація української художньої культури у просторово-часових реаліях постмодерну. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. К.: Міленіум. 2013. № 3. С. 79 – 88.
12. Фестиваль «Весілля в Малинівці – плюс». URL : <http://www.oblrada.kharkov.ua/ru/press-tsentr/photo/category/98-festyval-vesillya-v-malynivtsi-plyus-chuhuyivskyy-rayon>
13. Юдов М. Творчо-організаційна політика Міжнародного театрального фестивалю «Мельпомена Таврії». Народознавчі зошити. 2017. Вип. 4 (136). С. 948 – 953.

References

1. Babchenko, Ya. (2012) The International Festival of theaters for children «Interalykka»: dynamics of development and artistic and aesthetic value. Bulletin of the National Academy of Leaders of Culture and Arts: Sciences. Magazine, 1, 161 – 165 [in Ukrainian].
2. Bermes, I. L. (2018) Festival «Lemkivska Vatra» in Zhdynia in the history and the culture of a subethnic. Bulletin of the National Academy of Management of Culture and Arts: Sciences magazine, 1, 101 – 105 [in Ukrainian].
3. Demyanenko, S. (2016) Festival «The First Ukrainian Theatrical Spring» (Background to the creation and role of the festival in the development of theatrical art of Ukraine of the twentieth century) Scientific Bulletin of the Kyiv National University of Theater, Cinema, and Television named after I.K. Karpenko-Karya, 18, 64 – 68 [in Ukrainian].
4. Kdirova, I.O. (2014) National-cultural revival of ethnic communities in Independent Ukraine. Culture and modernity, 1, 120 – 125 [in Ukrainian].
5. Kripchuk, M.V. (2013) Development of contemporary art festivals in Lugansk region the beginning of the twenty-first century. Art criticism notes, 24, 148 – 153 [in Ukrainian].
6. Lapchuk, O. O. (2016) Ethno-festivals as a means of forming the national the paradigm of urban culture (on the example of the festivals of Lutsk) Young scientist: sciences. Magazine, 11 (38), 271–274 [in Ukrainian].
7. Materials of folklore and ethnographic expedition «Muravsky shlyakh 97» Access mode: <https://issuu.com/aguona/docs/mursliakh1997> [in Ukrainian].
8. At the «Wedding in Malinovka» will host a parade of wedding orchestras and opening Monument to Popandopoulou. Access mode : <http://www.cultura.kh.ua/uk/component/content/article/2586> [in Ukrainian].
9. Nabokov, R. G. (2013) Festival in the context of festive and laugh culture / R. G. Culture of Ukraine, 43, 118 – 126 [in Ukrainian].
10. Nikishenko, Yu. I. (2004) The concept of «ethnic culture» and «traditional culture» in ethnocultology. Scientific notes; National Unitary Enterprise «Kyiv-Mohyla Academy». Theory and history of culture, 24, 4 – 12 [in Ukrainian].
11. Sadovenko, S.M (2013) Transformation of Ukrainian artistic culture in space-time realities of postmodernism. Bulletin of the National Academy of Cadre of Arts and Sciences: Sciences. Magazine, 3, 79 – 88 [in Ukrainian].
12. Festival «Wedding in Malinovka – plus» Access mode: <http://www.oblrada.kharkov.ua/en/press-tsentr/photo/category/98-festyval-vesillya-v-malynivtsi-plyus-chuhuyivskyy-rayon> [in Ukrainian].
13. Yudov, M. (2017) The creative and organizational policy of the International Theater the festival «Melpomena Tavriya» Families of scientific notebooks, 4 (136), 948 – 953 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.01.2019 р.